

vélekedik, hogy Mikes Lajos józan realitás-érzékekével „eltérítette” őt lényeges írói témáitól, amelyek így csak a harmincas években teljeshettek ki.

Czére Béla

Tamás Attila: Líra a XX. században Bp. é. n. [1975.] Tankönyvkiadó, 131 l.

„Összefüggésvázlat”-nak, „színvázlat”-nak nevezi maga a szerző munkáját. Hangsúlyozza, hogy nem célja történelmi kronológia szerint, valamennyi nemzet XX. századi líráját számbavenni. Arra törekszik, hogy művészi jelenségeket hozzon közel és a „bennük kimutatható törvényszerűségekre” figyeljen. Az „egyazon korigényekhez igazodó” művészet áll érdeklődése középpontjában, felkeresve a különböző stílus-törékvések, különböző elnevezésű mozgalmak közös vonásait. Nem áll szándékában az, hogy a századra jellemző költészetet a „modern” irányzatokra redukálja, mégis, előtérbe helyezi a nehezebben érthető és megértéséhez segítő.

Századunk lírájának bemutatásánál bizonyos fokig időrendben halad, a kialakulás folyamatát, a változatok, főbb költészetfajták létrejöttét követi. Mi változott meg a versekben előző költészetekhez képest? Miért és hogyan történt alapvető fordulat e század során az embereket körülvevő világban, az embereken és a lírikusi reagálásmódban? Tamás Attila Walt Whitman-tól T. S. Eliot-ig, Apollinaire-tól a konkrét költészetig a szemléletmód és ábrázolás lényeges átváltozásait kíséri figyelemmel. Teljesség igénytől teljesség igényig: így nevezhetnénk egyéni rendező elvét. A technikai civilizáció, tudományos fejlődés, polgári demokrácia kibontakozását látja a whitmani világ-átfogás háttérében, majd az idegenség átélését, a zűrzavar felülkerekedését a nyugtalanságtól átítatott Trakl, Rilke-versekben; az „értelem rendező erejének csak alig alávetett” kép és szó kapcsolásokban az izmusok költőinél. Az egyes költők, csoportok, példaként megidézett versek révén a versépítés, a látvány, a logikai és nyelvi kapcsolatok szétrobbanásának majd újraépülésének folyamatát idézi fel. Az 1917-es forradalmi poémák mintegy közjáték-

ként szerepelnek itt, a rejtett történelmi erők időleges felszínre törésekor. A „törvények szigorúhoz igazodó költők” (Oszip Mandelstam, József Attila, Zabolockij, Pilinszky) elsajátítják és meghaladják az avantgard irányzatok vívmányait, újratereztve a zárt formák fegyelmét. Tamás Attila nem titkolja, hogy az intellektuális költészet különböző változatait látja legjellemzőbbnek századunk lírájában. Idesorolja T. S. Eliot-tot, Kavafiszt, W. H. Audent, S. Spendert, B. Brecht-et, N. Hikmetet, J. Guillént, Eluard-t, Aragont, Z. Herbertet, H. M. Enzensbergert, Juhász Ferencet, – különösen bizonyos költeményeiket. Külön kiemeli a személytelenség vonásait az „objektív lírát” (Vasko Popa, Follain, Weöres, Guillevic); az ősi-ösztönös, népbaladákéhoz hasonló hangvételt (G. Lorca, Nagy László, N. Guillén, Juhász Ferenc más versei). Új fejezetet szentel a teljességigény „nagyversei”-nek: Dylan Thomas, Eluard, E. Pound, Saint-John Perse, T. S. Eliot, Pablo Neruda, Juhász Ferenc nagy vállalkozásainak, melyeket úgy jellemez, mint „a Teljességgel való kapcsolatbalépés élményében” feloldódó költői személyiség alkotásait. Polgárjogot ad a „hagyományos” versfajtáknak is, kiemelve az árnyalatokban mutatkozó újszerűséget, s feltételezve, hogy talán még számunkra nem feltűnő kezdeményezések csíráit is magukban hordhatják. A konkrét költészet esetében viszont (Garnier-testvérek, Gomringer, Huédard, Hirsal, stb. Tandori Dezső) nincs meggyőződve az irányzat gyökeres újdonságáról.

Amikor végezetül számot vet a szerző mindazzal, ami kimaradt kötetéből, akaratlanul is eszünkbe idézi: napjainkhoz közeledve egyre nagyobb teret nyert az ismertetés, leírás, felsorolás. Másként nem éreznék hiánynak azt, hogy nem sikerült minden nagyobb nevet szerepeltetnie. A leltár teljességénél fontosabb feladatot teljesít, ha eligazodáshoz segít, ha akár néhány lényegesnek bizonyuló támpontot nyújt a század remekművektől blöffölésig ezer változatot magába foglaló lírai termésének megközelítéséhez. Tamás Attila itt a madártávlatú körképet, a választos ismertetést választja.

Széles Klára